

Kerstochtendpreek
van ds. Herman Koetsveld
gehouden op 25 december 2022
in de Westerkerk Amsterdam
over Jesaja 52: 7-10 en Lukas 2: 1-20
door dr. Cristina Pumplun

Vermoedelijk moet je daar een dichter voor zijn, een talenmens, om in een zin stil te vallen bij een bijwoordje: 'vanwege'. We hoorden in het begin van de dienst het gedicht van Hendrik Jan Marsman, alias Bernlef:

Weg moesten ze uit hun huizen,
dagreizen ver om ergens geteld.
Waarom? Vanwege. Dat woord kende ik niet.

Lukas vertelt het verhaal van Jezus' geboorte: twee jonge mensen, de vrouw hoogzwanger. Ze moeten van het noordelijk gelegen Nazareth, waar zij allebei wonen, naar het zuidelijk gelegen Bethlehem reizen, vanwege. En dan valt allereerst de naam van de machtigste man op aarde! Hoewel, man? Augustus zag zichzelf - zo weten we uit tal van bronnen - als een te aanbidden god, die zonder terughoudendheid besliste over het lot van de aan hem onderworpen volken. Het rijk, zijn rijk: al die bewoners moeten worden ingeschreven! Er is overigens geen spoor van historiciteit van dit bevel, maar daar gaat het de verteller Lukas niet om. Het gaat hem erom een zo scherp mogelijk contrast te schilderen tussen de aanbeden Heer, de Kurios in Rome, en de te aanbidden Heer, de volstrekt machteloze nieuwe Kurios in een kribbe ergens achteraf. En laat de Eeuwige zich nu juist in en bij die laatste vinden.

En nog zo'n vertel-lijntje: het staat er allemaal bijna terloops, maar elk woord doet ertoe. Jozef komt uit het geslacht van David en de wortels van die familie liggen in Bethlehem. Het uitzien naar de messias die Israël zou bevrijden van de wisselende bezetters door de tijd heen - op het moment, dat Lukas zijn evangelie schrijft, zijn dat de Romeinen - die verwachting was verbonden met het geloof zoals dat door de profeet Micha was uitgesproken, dat de messias uit Bethlehem zou komen. Vandaar en vanwege.

Het wordt dus een verhaal *vanwege*, zoals dat in ons leven voortdurend aan de orde is: oorzaak en gevolg, de keten van gebeurtenissen. Het jaar 2022 is een opeenstapeling van crises vanwege dat de door de Russisch Orthodoxe Kerk gesteunde dictator Poetin precies hetzelfde doet als die keizer Augustus van toen: macht, totale macht willen uitoefenen. Met wereldwijd uit de hand lopende prijzen voor voedsel en energie en zo veel meer *vanwege*.

Nog een voorbeeld van *vanwege*, dichterbij huis. In de media, maar ook in het gesprek hier in de kerk met studenten vangen we het op: de toenemende moeiten, die jongvolwassenen hebben om het leven te omarmen, te weten wie je bent, zin en betekenis te kunnen geven aan je bestaan. De tijdsdruk, het maatschappelijk bevel, gelukkig en succesvol te zijn, de torenhoge problemen, die op ieders bordje liggen - zie daar een cocktail van *vanwege*.

Hoe ga jij je weg? Door welke 'macht' wordt jij vooruit gedreven of ben je juist stil komen te vallen? Een ervaring van verlies, van vastlopen, van gemiste kansen, van domme pech, van verkeerde keuzes, van een onrecht joe aangedaan? Door welk *vanwege* wordt jouw leven ingevuld, wordt jouw hart beheerst, kom jij voor je gevoel niet verder, ben je onvrij geworden om werkelijk tot jezelf te komen?

Lukas herkent het, benoemt het, staat er nadrukkelijk bij stil. Maar hij nodigt ons dan hartstochtelijk uit de beweging van dit goddelijk mooie verhaal tot onze eigen beweging te maken, omdat dat *vanwege* niet en nooit het laatste woord mag en zal krijgen. Er komt een nieuw geschieden: die van de geboorte van een kind. Zo gewoon én zo intens bijzonder. Dit kind, waarvan de engel aan Maria had gezegd, hem "Jezus" te noemen. "Hij die redt", betekent zijn naam. Hij, die ons redt van alle *vanweges* die ons horig, onvrij maken, ons laten verdwalen in de leugens van beloften van geluk, en het idee dat ons leven geslaagd is als er maatschappelijk – lees financieel - gescoord is.

De hemel moet er voor open gaan om de mensen in het duister te bevrijden van hun stilvallen in de nacht. Een goddelijk *vanwege*, een hemelse stem breekt door de zwijgzaamheid van het niet-meer-weten-waar-het-te-zoeken-moeten door. 'Voor jou, voor jullie is de heelmaker, de messias, de werkelijke Kurios geboren! Een kind in doeken gewikkeld, liggend in een kribbe. Daar moet je zoeken, waar je nooit uit jezelf gezocht zou hebben: in die kleine, volstrekt machteloze kwetsbaarheid.'

Ze horen de boodschap, die mensen van de nacht, en het wordt licht in henzelf. Want hun bijna gedoofde hoop, hun verlangen, hun liefde herleeft. En als dat gebeurt, dan is er haast, dan is er opstaan, een heerlijke haast om deel te krijgen aan dat godswonder dat de Eeuwige te vinden is in Jezus Messias, het kind geboren in Bethlehem, in – dat betekent Bethlehem letterlijk - dat 'huis van het brood'. En als zij dan gezien hebben, als zij die diepe ervaring hebben opgedaan: dat mysterie, dat God niet zetelt in de cynische macht van de keizerlijke godheid in Rome, maar dat hij op mensenmaat woning heeft gemaakt in dat kind van Bethlehem, dan blijken zij andere mensen te zijn geworden. Natuurlijk zijn nog steeds die herders - wie kent ze niet? Maar zij zwijgen niet meer in het donker, zij spreken in het licht over waar hun hart nu vol van is *vanwege*. Er is een nieuw, een totaal nieuw *vanwege*.

Kerst 2022 - als er iets in dit jaar er toe doet, dan zal het dit zijn: dat wij in diezelfde beweging, in zo'n zelfde geschieden mogen komen. Ja, ook ons leven wordt van voor naar achteren gedomineerd, ingevuld, beheerst door de krachten van buiten waar we geen of nauwelijks invloed op hebben, maar die ons domweg overkomen en ons inpakken.

'Wees niet bang', zegt de engel. Het is bepaald geen overbodige luxe, dat als eerste te horen. 'Laat de angst niet de agenda van jouw ziel bepalen.' Dat is als eerste te ontvangen en dan volgt er dat goddelijk schone geschieden, een beweging, een geestelijk *vanwege*, dat ons verlossen en bevrijden wil tot op onze ziel. De Eeuwige verbindt zich met de kleinste mens: een machteloze, een gemartelde, een onderuit gehaalde. 'Jij bent mijn kind', zegt hij. 'Jij bent de mens, die ik liefheb! In jou, met jou, door jou ben Ik die Ik ben. En krijg jij als sterfelijk aards mens deel aan het leven in de Eeuwige. Je hoeft, je kunt er niets anders aan doen dan het met open handen en een open hart te ontvangen.

Dat is niet iets voor later of voor na je dood. Dat is voor nu, juist nu. Vanwege het licht, dat alle duisternis overwint, vanwege de liefde, die sterk is als de dood. Vanwege de bevrijding van alles wat jou klein houdt. Vanwege de waarheid die jou verlost van alle leugen en dubbelhartigheid, vanwege de vrede die alle verstand te boven gaat. Vanwege het mysterie van de Ene met ons, waar wij naartoe op weg zijn: dat God zal zijn alles in allen. Godzijdank.
Amen.